

Kalorimetriás módszerek a liposzómák vizsgálatában

- DSC : differential scanning calorimetry
- ITC : isothermal titration calorimetry

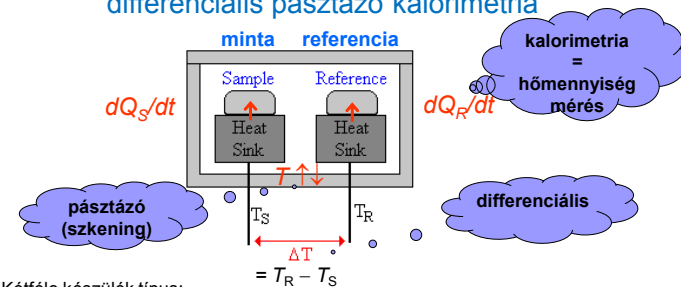
1

DSC : differential scanning calorimetry

2

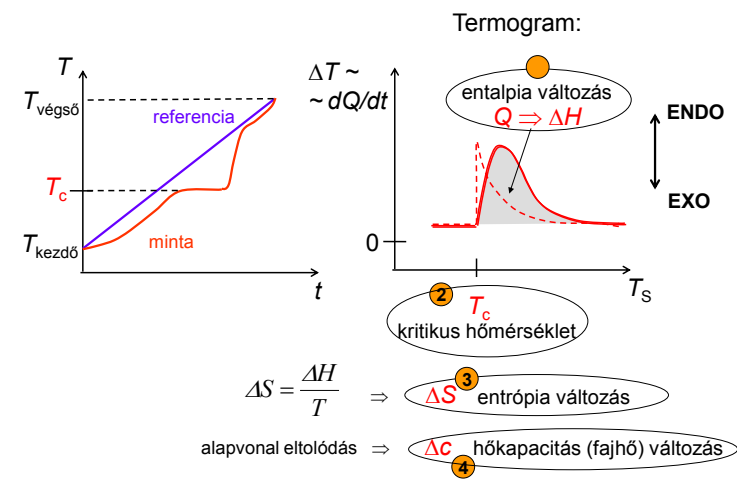
DSC: differential scanning calorimetry differenciális pásztázó kalorimetria

Kétféle készülék típus:

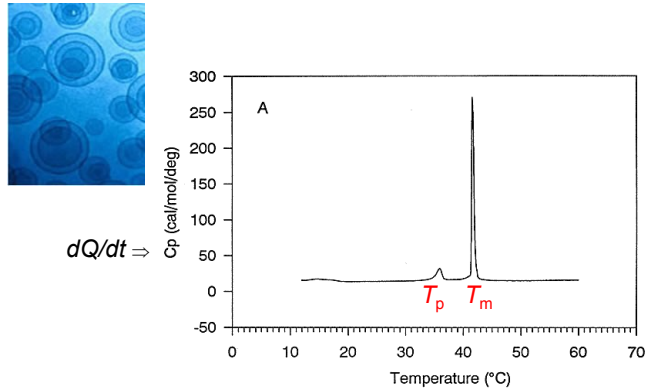
- 1 mért mennyiség: $\Delta T \Rightarrow$ fűtőtéljesítmény szabályozása, hogy $\Delta T = 0$ legyen $\Rightarrow$ mért mennyiség: $dQ_S/dt - dQ_R/dt = dQ/dt$
- 2 mért mennyiség: $\Delta T \Rightarrow$ számolás: dQ/dt

3

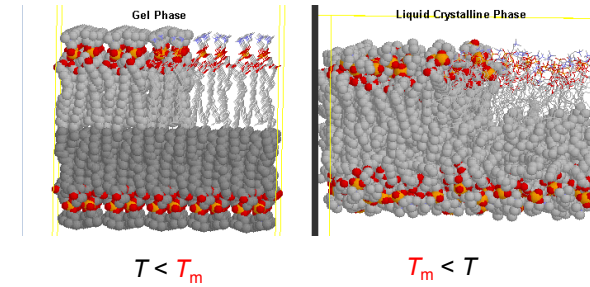

4

Példa: DPPC multilamelláris liposzóma

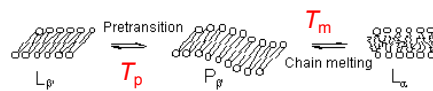
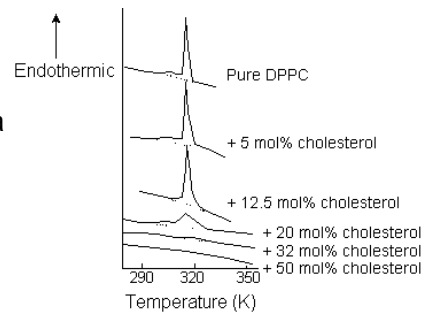
5

6

Példa:

koleszterin hatása
DPPC liposzóma
termogramjára

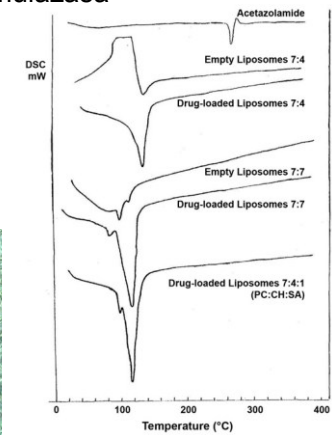
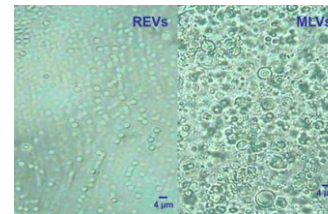

7

Példa: Acetazolamid formulázása

Glaukómában szem belnyomásának csökkentésére.
Mellékhatások: depresszió, veseelégtelenség, hányás, anorexia, ...
Lokális alkalmazás problémái: rossz vízdékonyság, kicsi permeabilitási együttható

➔ liposzóma
AAPS PharmSciTech 2007; 8 (1)

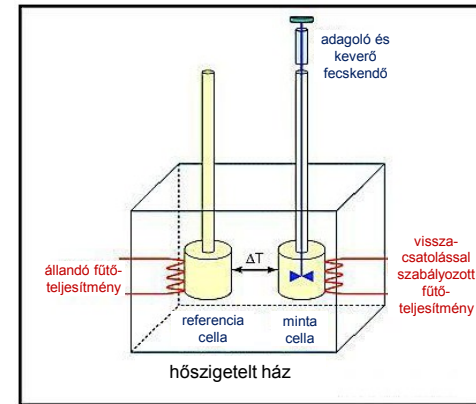
8

ITC: isotherm titration calorimetry
izoterm titrációs kalorimetria

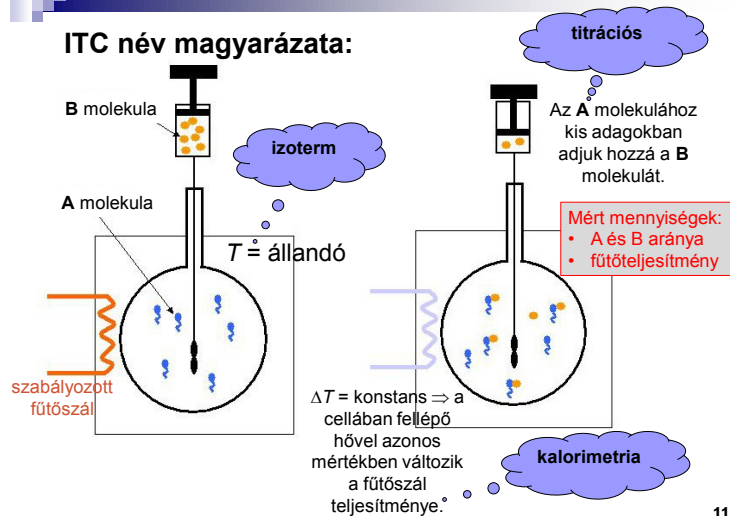
9

Felépítés:

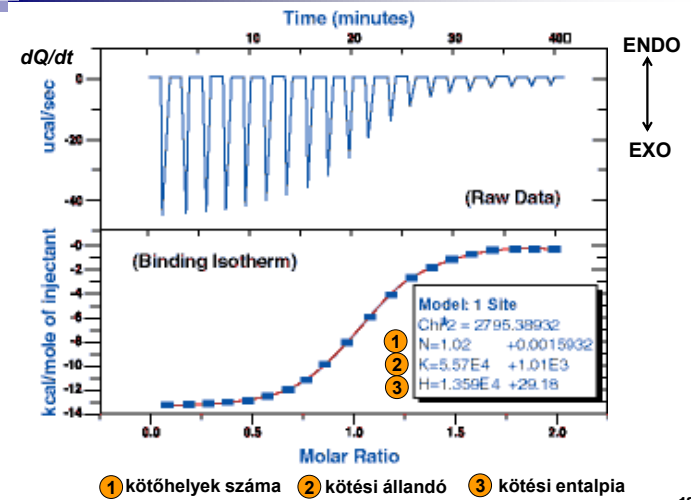

10

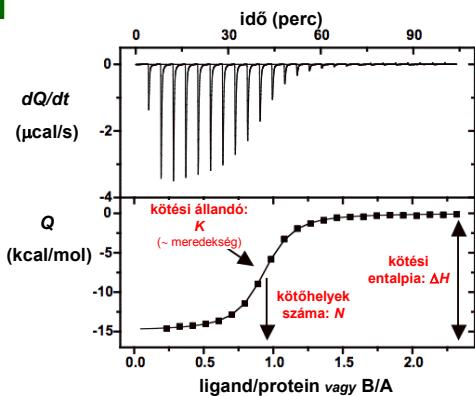
ITC név magyarázata:

11

12

13

Meghatározható mennyiségek:

$N, K, \Delta H$ +

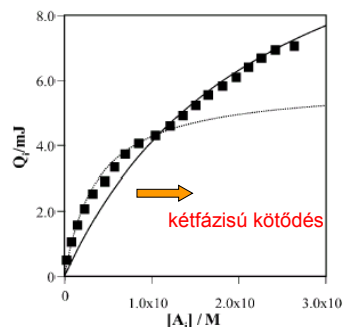
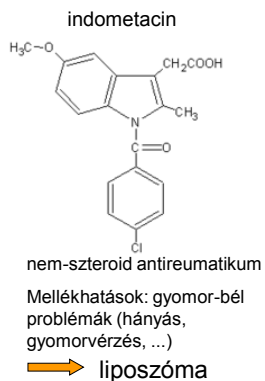
$$\left. \begin{aligned} \Delta G &= -RT \ln K \\ \Delta G &= \Delta H - T \cdot \Delta S \end{aligned} \right\} \text{4 } \Delta S \text{ kötési entropia}$$

Példák orvosi/biológiai alkalmazásra:

- ✧ fehérje-fehérje kölcsönhatás
- ✧ fehérje-ligandum kölcsönhatás
- ✧ enzim-szubsztrát kötődés
- ✧ enzim-inhibitor kötődés
- ✧ lipid-lipid kölcsönhatás
- ✧ fehérje-lipid kölcsönhatás
- ✧ nukleinsav-fehérje kölcsönhatás
- ✧ nukleinsav-membrán kölcsönhatás
- ✧ oligomerizáció/disszociáció
- ✧ micella képződés
- ✧ gyógyszer-lipid/fehérje kölcsönhatás
- ✧ gyógyszer-felületaktív anyag khatás

14

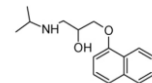
Példa: fájdalomcsillapító és liposzóma kölcsönhatása

Biophysical Journal Volume 86 February 2004 946-954
Interaction of Antiinflammatory Drugs with EPC Liposomes:
Calorimetric Study in a Broad Concentration Range

15

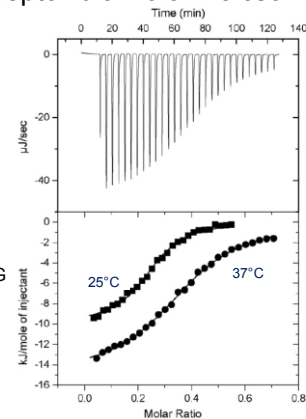
Példa: Béta-receptor blokkolók kölcsönhatása liposzómával

Propranolol

+

Liposzóma: POPC+POPG

Vizsgálták:

- ✧ koncentráció
- ✧ ionerősség
- ✧ hőmérséklet
- ✧ liposzóma méret hatását.

Colloids and Surfaces B: Biointerfaces 78 (2010) 275-282

Microcalorimetric and zeta potential study on binding of drugs on liposomes

16

membránra Nem-szteroid gyulladásgátlók: pl. ibuprofen, diklofenak, naproxen

Liposzóma: DMPC

Biochimica et Biophysica Acta 1788 (2009) 1296–1303

The membrane-activity of Ibuprofen, Diclofenac, and Naproxen: A physico-chemical study with lecithin phospholipids

17

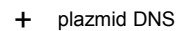
→ fluoreszcencja
spektroszkopia

18

Példa: DNS és liposzóma kölcsönhatása

DNS transzfer → kationos liposzóma előnyök: gyengébb immun válasz, nagy „méretválaszték”, sejt specifikus liposzómák, ...

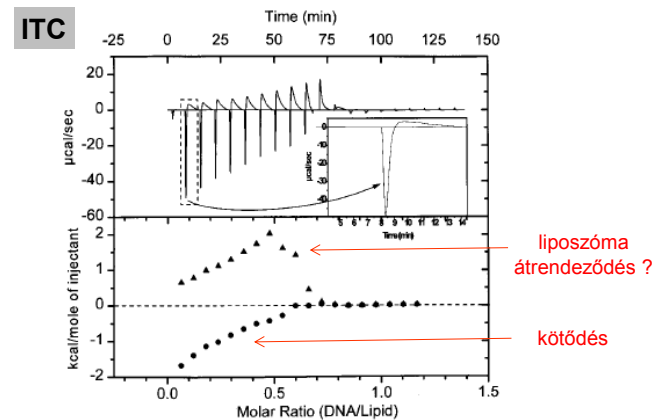
Liposzóma: diC14-amidin

Vol. 275, No. 38, Issue of September 22, pp. 29533-29538, 2000
Printed in U.S.A.

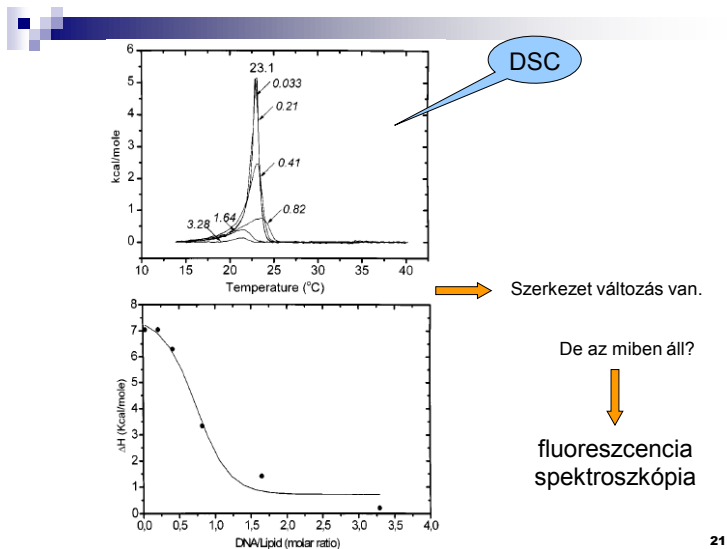
Biophysical and Structural Properties of DNA·diC₁₄-amidine Complexes

19

- kötődés

20

Fluoreszcenciás módszerek a liposzómák vizsgálatában

22

Fluoreszcencia

fluoreszcencia → lumineszcencia

Lumineszcencia: hőmérsékleti sugárzáson felüli többlet sugárzás.

Megfigyelések:

- „gyenge” kapcsolat a test hőmérsékletével → „hideg fény”
- vonalas, ill. sávos spektrum → elektrongerjesztés

23

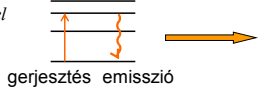
Gerjesztés szerint:

gerjesztés módja	elnevezés	példa
fény	fotolumineszcencia (fluoreszcencia)	kinin-szulfát, foszfor, ...
röntgensugárzás.	röntgenolumin.	NaI (TI)
radioaktív sugárzás.	radiolumin.	NaI (TI)
elektromos tér	elektrolumin.	higanygőzlámpa
mechanikai hatás	tribolumin.	kockacukor
kémiai reakció	kemolumin. (biolumin.)	szentjánosbogár
hő	termolumin.	CaSO ₄ (Dy)

24

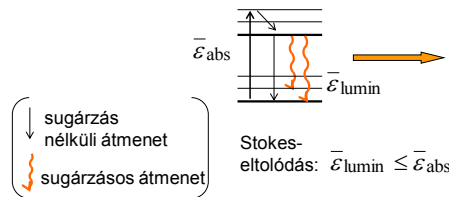
Lumineszcencia mechanizmusa

atom: $E = E_{el}$

vonalas spektrum
(pl. Na)

molekula: $E = E_{el} + E_v (+ E_r)$

vonalas/sávos spektrum
(pl. fluoreszcein)

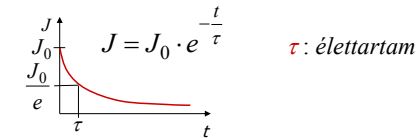
Stokes-eltolódás: $\bar{\varepsilon}_{\text{lumin}} \leq \bar{\varepsilon}_{\text{abs}}$

sugárzás nélküli átmenet
sugárzásos átmenet

25

Lumineszcenciafény jellemzése

- vonalak, sávok helyzete, alakja, intenzitása
- Stokes-féle eltolódás $[\bar{\varepsilon}_{\text{lumin}} \leq \bar{\varepsilon}_{\text{abs}}]$
- kvantumhatásfok: $Q = \text{emittált fotonok száma} / \text{abszorbeált fotonok száma} (< 1)$
- élettartam:

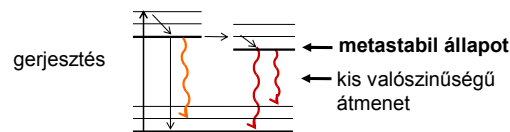

$$J = J_0 \cdot e^{-\frac{t}{\tau}}$$

τ : élettartam

26

Fluoreszcencia és foszforeszcencia

gerjesztés

metastabil állapot

kis valószínűségű átmenet

fluoreszcencia foszforeszcencia

$$\bar{\varepsilon}_{\text{phos}} \leq \bar{\varepsilon}_{\text{fluo}} \leq \bar{\varepsilon}_{\text{abs}}$$

$$\bar{\lambda}_{\text{abs}} \leq \bar{\lambda}_{\text{fluo}} \leq \bar{\lambda}_{\text{phos}}$$

$$\tau_{\text{fluo}} \ll \tau_{\text{phos}}$$

pl. triptofán:

$$\bar{\lambda}_{\text{fluo}} = 340 \text{ nm}$$

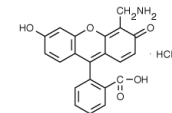
$$\bar{\lambda}_{\text{phos}} = 440 \text{ nm}$$

$$\tau_{\text{fluo}} = 0,1 - 5 \text{ ns}$$

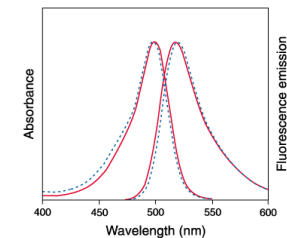
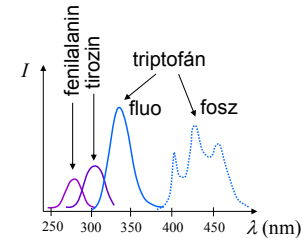
$$\tau_{\text{phos}} = 0,001 - 5 \text{ s}$$

27

Példák:

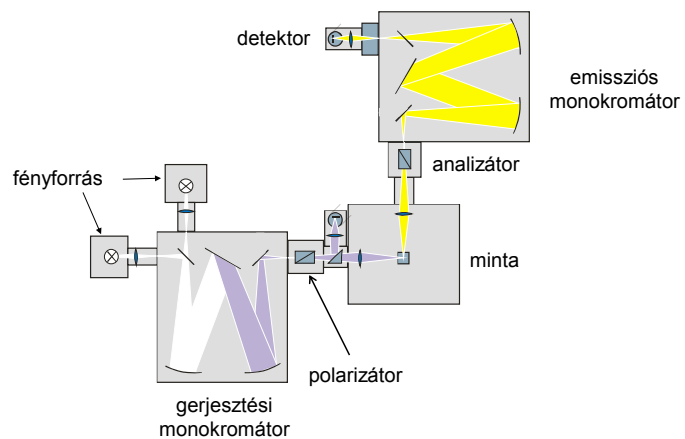

fluoreszcein

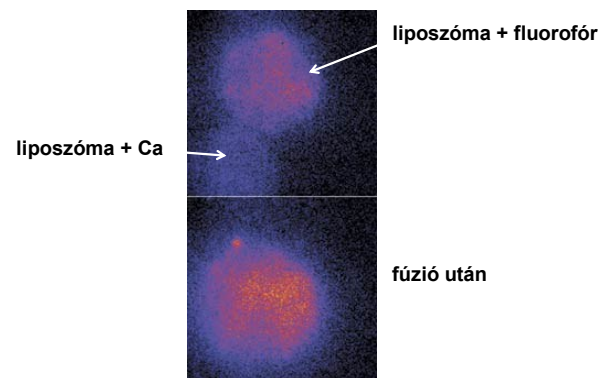
28

Mérés – luminométer felépítése

29

Példák:

30

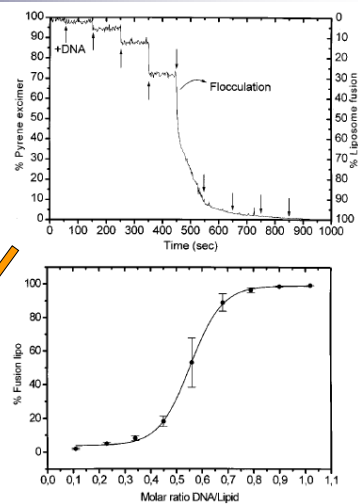
DNS és liposzóma kölcsönhatása (folyt.):

Fluorofór: pirén

Pirén excimer (~ koncentráció):

$\lambda_{\text{gerj}} = 330 \text{ nm}$ $\lambda_{\text{em}} = 477 \text{ nm}$

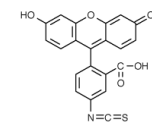
pirén fluoreszcenciája csökken $\Rightarrow$ fúzió

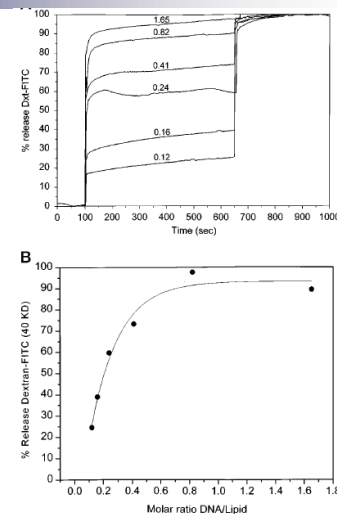
31

Fluorofór:
FITC-vel jelzett dextrán

(FITC: fluoreszcein-izotiocianát)

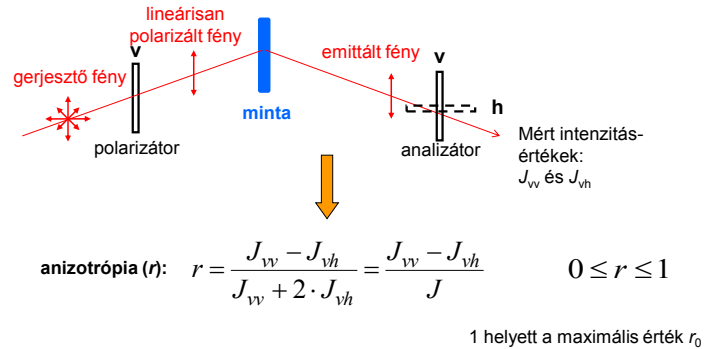
DNS destabilizálja a liposzómákat $\Rightarrow$ dextrán kiáramlás, fúzió

32

Anizotrópia mérése

33

Perrin-egyenlet: $r = \frac{r_0}{1 + \tau / \phi}$ ϕ : rotációs diffúzió korrelációs ideje

$$\phi = \frac{\eta \cdot V}{kT}$$

η : viszkozitás
 V : molekula(rész) térfogata
 k : Boltzmann-állandó
 T : hőmérséklet

η : mikroviszkozitás
 $(1/\eta)$: mikrofluiditás

Az anizotrópia értékek átszámolhatók mikroviszkozításra.
 Nagyobb anizotrópia nagyobb mikroviszkozitást jelent.

34

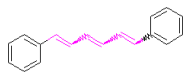
Liposzóma mikroviszkozítása a hőmérséklet függvényében:

Liposzóma: DPPC

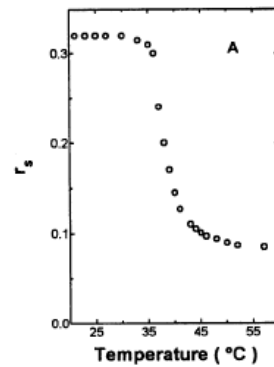
DPPC: dipalmitoil foszfatidilkolin

Fluorofór: DPH

DPH: difenil hexatrién

A fázisátalakulási hőmérséklet fölött jelentősen lecsökken a lipidréteg mikroviszkozítása.

35

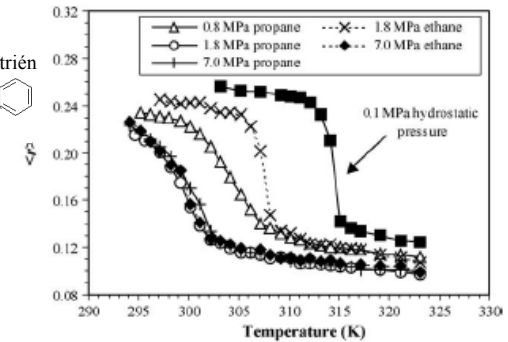
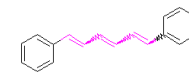
Alkánok és nyomás hatása a liposzóma mikroviszkozítására:

Liposzóma: DPPC

DPPC: dipalmitoil foszfatidilkolin

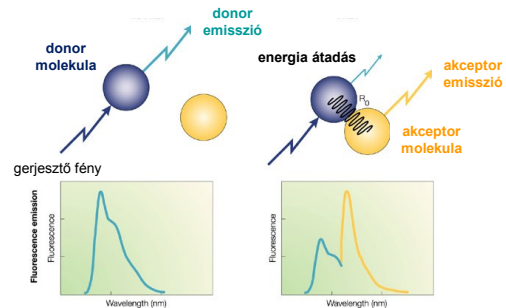
Fluorofór: DPH

DPH: difenil hexatrién

36

Förster-féle rezonancia energiatranszfer (FRET)

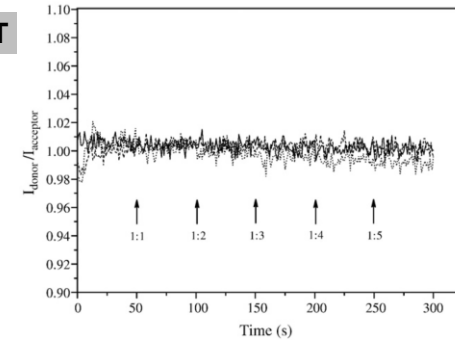
Mért mennyiség: donor/akceptor intenzitásarány

Nagyon erősen függ
a távolságtól!
→ „molekuláris
mérőszalag”

37

Példa: nem-szteroid gyulladásgátlók (ibuprofen, diklofenak, naproxen)
hatása a membránra (folytatás)

FRET

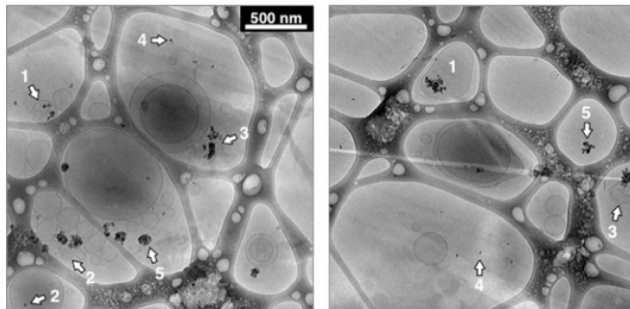
→ nincs változás

→ A vizsgált molekulák
nem hatolnak be a lipid
molekulák közé.

38

Magnetoliposzómák

Liposzóma: DPPC+koleszterin
Mágnes: Fe_3O_4 nanorészecskék

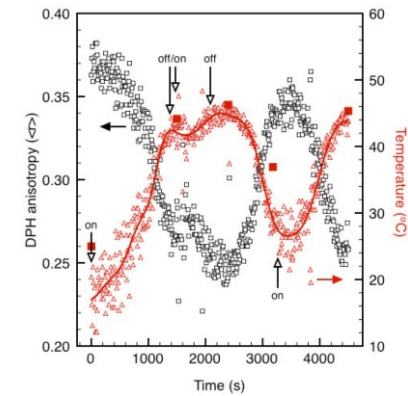

(TEM felvételek)

39

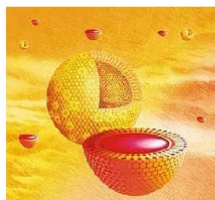
Melegítés rádióhullámokkal

$f = 281 \text{ kHz}$
Fluorofór: DPH

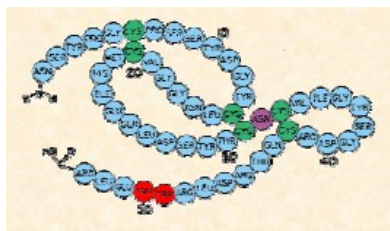
40

Liposzómák orvosi és gyógyszerési felhasználása

Ifjú András (FOK III. évf.)
Korányi Frigyes Szakkollégium
Témavezető: Tolgyesi Ferenc
Egyetemi adjunktus
Semmelweis Egyetem
Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet

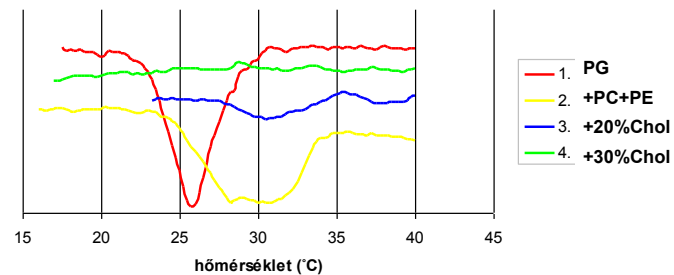
epidermális növekedési faktor (EGF)

41

Epithelsejteket modellező liposzóma:

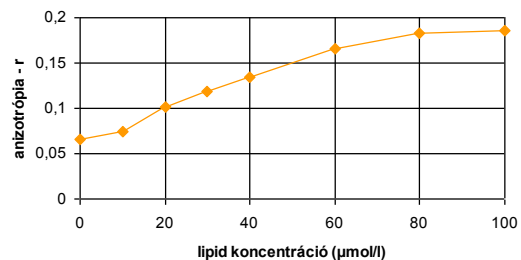
DSC termogram

42

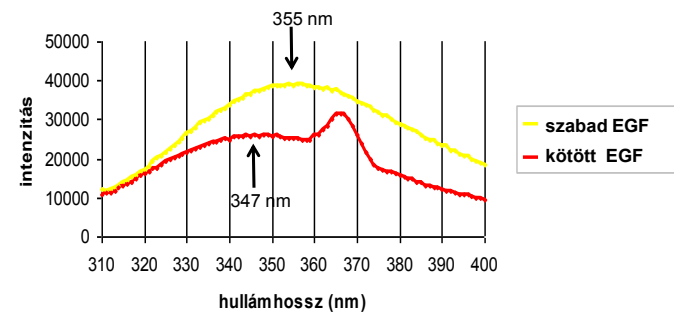
EGF kötődése

steady-state anizotrópia mérések

43

EGF emissziós spektruma

44